

УДК 159.9

Бочелюк В. Й.¹, Мандик М.О.²

¹ д-р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СНЗ-111м НУ «Запорізька політехніка»

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTI УЯВЛЕНЬ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» й прагнення до європейських цінностей, орієнтовано на реалізацію сучасних концепцій освіти й потенційних можливостей кожної дитини та зумовило зміни щодо суспільного ставлення до осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Міжнародні тенденції, проголошення Всесвітньої декларації прав людини, Конвенція про права дитини, державна політика в системі освіти надали кожній дитині гарантоване право на розвиток, виховання і навчання відповідно до своїх можливостей, зокрема учням з інтелектуальними порушеннями, отримати комплексну професійну підтримку в умовах інтелектуального дизонтогенезу.

Зміни, що стосуються контингенту спеціального закладу загальної середньої освіти у результаті зростання чисельності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, які донедавна не були включені в освітній простір, призвели до необхідності підсилення корекційної спрямованості педагогічного процесу з акцентом на пізнавальній діяльності такої категорії дітей. Означені зміни зумовили виникнення потреби в розробленні сучасного змістового й методичного забезпечення з використанням педагогічних технологій, які забезпечують сприятливі умови для розвитку та соціальної адаптації – провідних векторів навчання школярів з інтелектуальними порушеннями.

Значний внесок у розвиток освітнього процесу в загальноосвітньому просторі для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня було зроблено вченими, в працях яких обґрунтовано та висвітлено основні напрями корекційно-розвивальної роботи (Г. Блеч, Л. Вавіна, А. Батажина, О. Віннікова, І. Гладченко, Ю. Галецька, М. Кузьмицька, О. Маллер, М. Матвєєва, С. Миронова, О. Мякушко, М. Рейдибойм, В. Синьов, М. Супрун, С. Трикоз, К. Турчинська, О. Хохліна, Г. Цикото, О. Чеботарьова, Z. Petronik, L. Mariga, R. MrConkey, H. Myezwa та ін.).

Серед широкого кола досліджень, що присвячені навчанню і розвитку, на особливу увагу заслуговують такі, що розглядають питання формування уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, оскільки навколишнє

середовище є підґрунтям для організації різних видів діяльності дитини, що спонукають до аналізу, вивченню предмету чи явища, сприяють активному засвоєнню та використанню набутих знань. Саме уявлення про навколишній світ виступають у якості підґрунтя для вирішення першочергових практичних і пізнавальних завдань, що передбачають оперування реальними об'єктами природи. Водночас формування елементарних уявлень про навколишній світ, комунікації та трудової діяльності у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня є необхідною умовою для їхнього максимально успішного включення у життя соціуму відповідно до їх потенційних можливостей та підвищення ступеня незалежності повсякденного функціонування.

Проблемі формування у дітей уявлень про навколишній світ присвячено ряд досліджень (Т. Байбара, О. Біда, Ф. Кисельов, В. Пакулова та ін.). Специфіку ознайомлення з природою дітей з порушеннями інтелектуального розвитку молодшого віку розкрито у працях А. Катаєвої, Є. Ковальнової, Н. Морозової, Н. Павлової, Н. Соколової. На сучасному етапі організації досліджень науковцями Г. Блеч, А. Косимовою, Н. Малюховою, А. Міненко, О. Мякушко, Н. Рахуба, С. Трикоз та ін. розглядається проблема формування уявлень про навколишній світ у дітей з інтелектуальними порушеннями у контексті різних аспектів. Дослідники наголошують на тому, що існує кореляція між кількістю зазначених уявлень і ступенем успішності опанування подальших знань, умінь і навичок.

Аналіз психолого-педагогічної літератури довів, що проблема формування уявлень про навколишній світ у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня залишається недостатньо вирішеною. У спеціальній педагогіці не проводилось дослідження, у якому б системно розв'язувалась проблема формування саме уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, відповідно до їхнього стану сформованості, завдяки використанню спеціально дібраних для цього змісту, методики та організаційних форм, з урахуванням особливостей цих дітей.

Тому, вивчення та врахування стану сформованості уявлень про навколишній світ у зазначеної категорії дітей сприятиме ефективному методичному забезпеченню поетапного формування уявлень у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, зниженню негативного впливу вторинних відхилень на становлення особистості, підтримці пізнавального інтересу дітей та активізації компенсаторних можливостей, удосконаленню змісту та якості корекційного навчання.

Ми виходимо з того, що вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку на початковому етапі є надзвичайно важливим завданням, так як дає

можливість прогнозувати труднощі у формуванні уявлень та виявити особливості сформованості уявлень про навколишній світ у цієї категорії дітей.

У зв'язку з цим, *метою констатувального етапу нашого дослідження є розроблення методики вивчення стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку.*

В розробленій методиці вперше репрезентовано стан сформованості та виявлено рівні сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, що дало змогу виявити характерні особливості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня у процесі формування уявлень.

Основними завданнями констатувального етапу дослідження визначено:

1. Вивчити вплив батьків та практику роботи спеціальної школи щодо стану сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня.

2. Виявити стан сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня.

3. Визначити характерні особливості та рівні сформованості уявлень про навколишній світ у молодших школярів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня.

Для вирішення цих завдань розроблена методика включала в себе: анкетування для батьків і вчителів, комплекс тематичних блоків із завданнями та запитання (бесіда) для учнів.

Кількісному та якісному аналізу підлягали результати виконання учнями завдань. За результатами виділялись рівні сформованості уявлень досліджуваних про навколишній світ.

Дослідженнями були охоплені вихованці спеціального загальноосвітнього навчального закладу «Орієнтир» м. Запоріжжя. Всього експериментом було охоплено 17 дітей. Також залучено 15 вчителів та 18 батьків, які виховують дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня.